

Часопис из области економије
менаџмента и информатике
Година 2016, волумен 7, број 1, стр. 25-35

Journal of Economics, Management
and Informatics
Year 2016, Volume 7, Number 1, pp. 25-35

Прегледни рад/ Reviewing paper

УДК/UDC: 336.226.11(497.11)

DOI: 10.5937/bizinfo1601025S

МЕСТО ПОРЕЗА НА ДОХОДАК ФИЗИЧКИХ ЛИЦА У СТРУКТУРИ ПОРЕСКОГ СИСТЕМА СРБИЈЕ

THE PLACE OF PERSONAL INCOME TAX IN THE STRUCTURE OF SERBIAN TAX SYSTEM

Александар Стојковић¹

Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш

Милица Глигоријевић

Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш

Сажетак: Порез на доходак физичких лица (грађана у пореском систему Србије) чини групу „стандардних“ пореза који се углавном срећу у пореској структури у највећем броју земаља (поред пореза на добит корпорација, групе пореза на потрошњу и пореза на имовину). Порез на доходак грађана заузима посебно место у пореским системима савремених држава, а важност опорезивања дохотка се види не само у значајно великој финансијској издашности, него и у широким могућностма да се користи као погодно средство за остварење нефискалних циљева опорезивања. У укупним приходима Републике Србије у 2015. години учествује са 4.7%. У нашој земљи уз помоћ овог пореског облика прикупи се далеко мање пореских прихода него што је то случај у развијеним земљама. Разлог за то треба тражити у ниским дохоцима и малом броју запослених. Циљ овог рада је анализа основних елемената овог пореског облика у Републици Србији, његова издашност, улога и место у пореском систему Србије.

Кључне речи: порески системи, непосредни порески облици, порез на доходак грађана, мешовити систем опорезивања.

¹ aleksandar.ek@gmail.com

Abstract: *The personal income tax (the personal income tax of citizens in the Serbian tax system) makes the group of "standard" taxes which is mainly encountered in the tax structure of most countries (among corporate tax, consumption taxes and property tax). Personal income tax has a special place in the tax systems of modern states and the importance of income taxation can be seen not only in significantly large financial abundance, but also in the broad possibilities to be used as a convenient means for achieving non-fiscal goals of taxation. In the total revenues of the Republic of Serbia in 2015 participates with 4.7%. In our country with this tax is collected much less tax revenue than in developed countries. The reason for this should be sought in low-income and low number of employees. The aim of this paper is the analysis of the basic elements of this tax form in the Republic of Serbia, its yield, role and place in Serbian tax system.*

Key words: *tax systems, direct tax forms, the personal income tax, a mixed system of taxation.*

1. УВОД

Порез на доходак физичких лица спада у групу непосредних пореза односно пореза које плаћају порески обвезници који их и сnose. За порез на доходак физичких лица у Србији користи се назив порез на доходак грађана и у нашој земљи се примењује мешовит систем опорезивања (у примени је од 2001. године). Овакав систем опорезивања подразумева да се сваки приход опорезује посебним порезом, па се потом укупан доходак уколико прелази законом прописани износ, опорезује годишњим порезом, који има сврху корективног елемента.

Порез на доходак терети опорезиви доходак појединаца, обично према прогресивним пореским стопама. Управо је то његово структурно обележје једна од основних вредности пореза на доходак јер се због тог својства он може добро прилагодити способности плаћања појединаца и домаћинства. Како се може добро прилагодити способности плаћања, његовом се применом може постићи праведнија расподела дохотка након опорезивања него пре опорезивања. Зато је он у највећем броју земаља један од основних пореза чијом се прогресивношћу уноси праведност у порески систем. Са становишта праведности сматра се супериорним у односу на остале порезе.

Билансни значај пореза на доходак већи је у развијеним земљама јер су дохоци и број запослених већи, што резултира и већој издашности пореза на доходак.

2. ЕЛЕМЕНТИ ПОРЕЗА НА ДОХОДАК

Основни елементи пореза на доходак грађана (доходак, приходи који подлежу опорезивању, начин опорезивања, годишњи порез на доходак, порески обвезник, пореске олакшице, пореске стопе итд) уређени су Законом о порезу на доходак грађана. На основу овог Закона, доходак је збир опорезивих прихода, остварених у календарској години. Опорезиви приход је разлика између бруто прихода и трошкова које је порески обвезник имао приликом остварења тих прихода.

Према Закону о порезу на доходак грађана, порески обвезник је сваки грађанин, тј. физичко лице које остварује доходак. У систему опорезивања дохотка као порески обвезник се узима појединац, што значи да сваки члан породице или домаћинства подноси појединачну пореску пријаву, на основу које се утврђује пореска обавеза.

Обвезник пореза на доходак грађана је резидент Републике Србије за доходак остварен на територији Републике Србије и у другој држави. Обвезник пореза на доходак грађана је и физичко лице које није резидент за доходак остварен на територији Републике.

Код ове врсте пореза јавља се дилема око избора пореског обвезника. Овај проблем избора своди се на то да ли је правичније опорезивати заједнички доходак супружника, чланова породице или домаћинства, или је правичније опорезовати свако лице појединачно. Уколико се као критеријум одабира узме фискални циљ, предност ће добити заједничко опорезивање дохотка, док уколико се сагледава социјално-политички критеријум, предност се даје индивидуалном опорезивању дохотка.

Један од кључних елемената при опорезивању дохотка је одређивање ширине пореске основице. Пореску основицу пореза на доходак грађана чини доходак, као збир свих опорезивих прихода из свих извора, осим оних који су законом изузети (Ђуровић–Тодоровић Ј. & Ђорђевић М., 2010, стр. 257.). Порезу на доходак грађана подлежу следеће врсте прихода (Закон о порезу на доходак грађана, Службени гласник РС, бр. 5/2015, 112/2015 и 5/2016.):

1. Зараде;
2. Приходи од самосталне делатности;
3. Приходи од ауторских и сродних права и права индустријске својине;
4. Приходи од капитала;
5. Приходи од непокретности;

6. Капитални добици;
7. Остали приходи;

Табела 1. Елементи пореза на доходак грађана у Србији

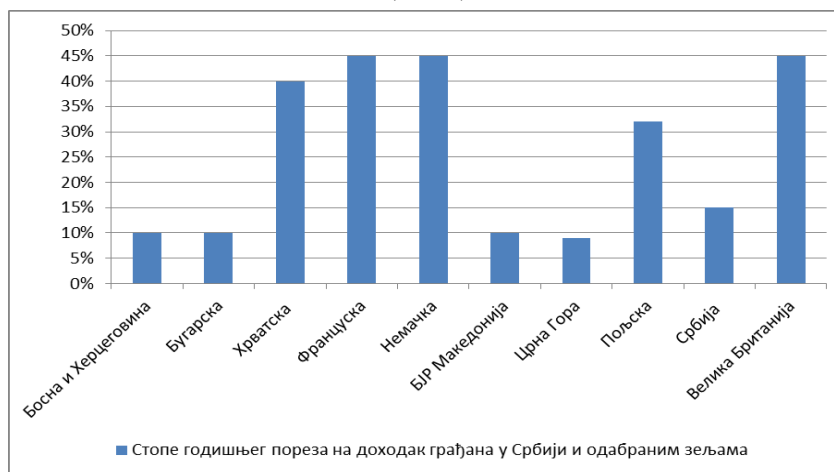
Врста прихода	Начин опорезивања	Пореска основица	Пореска стопа
Зараде	по одбитку	брuto зарада	10%
Приходи од самосталне делатности	по решењу	опорезива добит	10%
Приходи од ауторских права и права индустријске својине	по одбитку	брuto приход - трошкови	20%
Приходи од капитала	по одбитку	камата и 80% брuto дивиденде	15%
Приходи од непокретности	по одбитку	брuto приход – 20% трошкова	20%
Капитални добици	по решењу	капитални добитак	15%
Остали приходи	по одбитку	разно	20%*

* осим стопа на приходе од осигурања лица, где пореска стопа износи 15%.

Извор: Приредили аутори на основу података Пореске управе РС

Пореске стопе пореза на доходак физичких лица су, по правилу, прогресивне (Ђорђевић М., 2008, стр. 238). Као што видимо на табели изнад пореске стопе су различите и разликују се у зависности од прихода које остварује порески обвезник. Крећу се у распону од 10% пореза на зараде, на приходе од самосталне делатности, преко 15% пореза код прихода од капитала и капиталних добитака, до 20% за остале врсте прихода који подлежу овом пореском облику.

График 1. Стопе годишњег пореза на доходак у ЕУ, Србији и одабраним зељама (2015)

Извор: Приредили аутори на основу података преузетих са сајта - www.kpmg.com

МЕСТО ПОРЕЗА НА ДОХОДАК ФИЗИЧКИХ ЛИЦА У СТРУКТУРИ ПОРЕСКОГ СИСТЕМА СРБИЈЕ

Наша земља има вишу стопу (15%) у односу на земље региона (осим у односу на Хрватску), а нижу у односу на развијене земље ЕУ. Стопа у Босни и Херцеговини, Бугарској и БЈР Македонији износи 10%, у Црној Гори је нешто нижа и износи 9%. У региону највишу стопу пореза на доходак физичких лица има Хрватска - 40%. Тренутно у Европској унији највишу стопу има Шведска – 57%.

Ако погледамо график 1. приметимо да најразвијеније земље имају и највише стопе годишњег пореза на доходак. Овај податак не чуди с обзиром да у развијеним земљама овај порески облик чини у просеку четвртину укупних прихода. Рецимо у Данској 63% укупних прихода отпада на порез на доходак, у Белгији 29%, Великој Британији 28%, Италији 27%, Немачкој 26%.

3. ИЗДАШНОСТ ПОРЕЗА НА ДОХОДАК У СРБИЈИ

Порез на доходак је изузетно сложен порески облик, што значи да би се увео потребно је да буду испуњени одређени услови. Неки од тих услова за увођење су постојање великог броја разноврсних прихода, што виши степен друштвеног развоја, довољан ниво националног дохотка и на крају јака пореска администрација (кадровски и технички). Од испуњености ових услова зависи и његова издашност.

У укупним приходима Србије у 2015. години порез на доходак грађана учествује са 4.7%. Најразвијеније земље ЕУ убиру и највећи приход од пореза на доходак – скоро четвртину. Што је мањи степен развоја земље, мањи је и приход од овог пореског облика. Још једна карактеристика је да земље са мањим степеном развоја у већем проценту укупних прихода имају посредне пореске облике, док је код развијених то обрнут случај (табела 2).

Табела 2. Учешће пореза на доходак, добит и потрошњу у одабраним земљама ЕУ и Србије (2015)

Земља	Порез на доходак грађана	Порез на добит предузећа	Порези на потрошњу
Аустрија	22.9%	5.3%	27.6%
Италија	27.2%	6.5%	25.5%
Мађарска	13.8%	3.4%	43.7%
Немачка	25.6%	4.8%	28.4%
Пољска	14.1%	6.6%	36.2%
Србија	4.7%	7.2%	43.2%
Словенија	15.5%	3.4%	37.9%

Извор: <http://stats.oecd.org/>

На табели 3. видимо да су се укупни приходи наше земље у последњих

шест година повећали за 29.1%. Најизраженији раст забележен је у 2013. години када су у односу на претходну годину приходи повећани за 22.4%. Приходи од пореза на доходак грађана смањивали су се обрнуто пропорционално укупним приходима. У 2015. години су за 42.3% мањи у односу на 2010. годину. Самим тим се и учешће пореза на доходак грађана у укупним приходима постепено смањивао са 11.5% (2010.) на 4.7% (2015.).

Табела 3. Учешће прихода од пореза на доходак грађана у укупним приходима у Србији (2010-2015)

Година	Укупни приходи (у мил. дин.)	Приходи од пореза на доходак грађана (у мил. дин.)	У % од укупних прихода
2010.	655.971,0	76.019	11.5
2011.	726.400,0	79.100	10.9
2012.	750.100,0	42.300	5.6
2013.	965.699,5	55.121	5.7
2014.	897.165,1	43.700	4.9
2015.	924.382,6	43.900	4.7

Извор: <http://mfp.gov.rs> - податке обрадили аутори

Да су приходи од пореза на доходак грађана скоро преполовљени најбоље видимо на графику 2. Крива има благу узлазну путању до 2011. године, затим следи изражен пад у 2012. У 2013. години крива има поново узлазну путању да би већ у 2014. поново кренула да опада. У последњој посматраној години (2015.) приходи су се стабилизовали и крива је у равнотежи.

График 2. Приходи од пореза на доходак грађана у Србији (2010-2015)

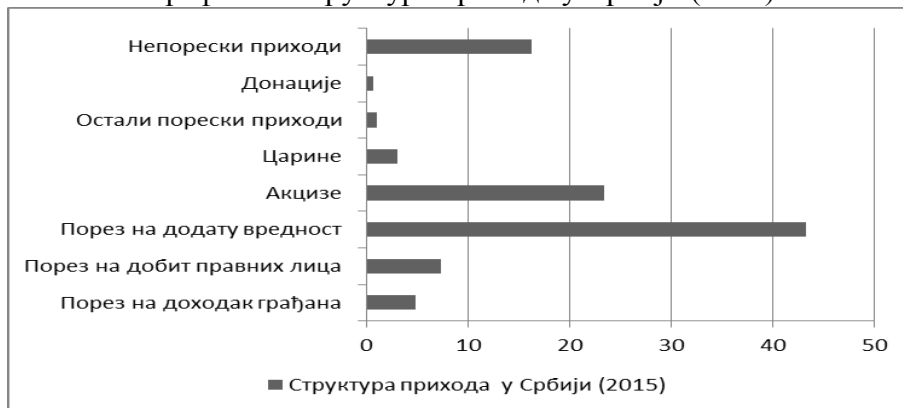

Извор: Приредили аутори на основу података Министарства финансија РС

МЕСТО ПОРЕЗА НА ДОХОДАК ФИЗИЧКИХ ЛИЦА У СТРУКТУРИ ПОРЕСКОГ СИСТЕМА СРБИЈЕ

График 3. показује да Србија много више приходује уз помоћ посредних пореских облика (пдв, аквизе), него непосредних где спада и порез на доходак грађана. Ово је одлика пореских система слабије развијених земаља.

График 3. Структура прихода у Србији (2015)

Извор: Приредили аутори на основу података Министарства финансија РС

3. ГОДИШЊИ ПОРЕЗ НА ДОХОДАК

Поред опорезивања различитих извора прихода физичких лица појединачно, синтетичко опорезивање дохотка налаже и опорезивање збира нето прихода које оствари физичко лице као обвезник овог пореза. Према Закону о порезу на доходак грађана, годишњи порез на доходак представља порез на доходак грађана који плаћају физичка лица - резиденти који су у календарској години остварили доходак већи од троструког износа просечне годишње зараде по запосленом исплаћене у Републици у години за коју се утврђује порез.

У наставку се налази скала опорезивања годишњег пореза на доходак грађана.

Табела 4. Скала опорезивања

Опис	Износ у динарима
Неопорезиви доходак	до 2.201.220
Опорезиви доходак по стопи од 10%	од 2.201.220 до 6.603.661
Опорезиви доходак по стопи од 15%	од 6.603.661

Извор: <https://www.kpmg.com>

Физичка лица чији укупан нето доходак у 2015. години премашује 2.201.220 динара су у обавези да поднесу годишњу пореску пријаву.

Годишњим порезом на доходак грађана опорезује се годишњи збир следећих прихода: зарада, опорезивог прихода од самосталне

делатности, опорезивог прихода по основу ауторских и сродних рава и права индустријске својине, опорезивог прихода од непокретности, опорезивог прихода од давања у закуп покретних ствари, опорезивог прихода од осигурања лица, опорезивог прихода спортиста и спортских стручњака, опорезивих других прихода (Закон о порезу на доходак грађана, Службени гласник РС, бр. 5/2015, 112/2015 и 5/2016.).

У нашој земљи, у основицу годишњег пореза не улазе приходи од капитала, капитални добици и добици од игара на срећу. Основицу годишњег пореза на доходак грађана представља опорезиви доходак, кога чини разлика између дохотка за опорезивање и личних одбитака који износе: за пореског обвезника - 40% од просечне годишње зараде по запосленом исплаћене у Републици, а за издржаваног члана породице - 15% од просечне годишње зараде по запосленом исплаћене у Републици (Закон о порезу на доходак грађана, Службени гласник РС, бр. 5/2015, 112/2015 и 5/2016.).

Уколико су два или више чланова породице обвезници годишњег пореза на доходак грађана, одбитак за издржаване чланове породице може остварити само један обвезник.

Годишњи порез се плаћа по стопи: на износ до шестоструке просечне годишње зараде - 10%, а преко тог износа – 15%. Уколико се ради о обвезницима који су странци или су резиденти Србије упућени на рад у иностранство, за износ до осмоструке просечне годишње нето зараде стопа је 10%, а преко тог износа, стопа је 15%.

Према обрађеним подацима, у законом предвиђеном року, до 15. маја 2015. године, примљено је укупно 18.323 пријаве за утврђивање годишњег пореза на доходак грађана за 2014. годину. Од тога, највише пријава је поднето на територији коју обухвата Регионално одељење Београд и то 12.852 пријаве, односно 70 одсто од укупног броја пријава. Регионално одељење Нови Сад примило је укупно 3.225 пријава, а регионална одељења Пореске управе у Нишу и Крагујевцу нешто изнад хиљаду пријава.

Прошле године, у законом предвиђеном року, до 15. маја 2014. године, на територији Републике Србије, примљено је укупно 17.972 пријаве за утврђивање годишњег пореза на доходак грађана за 2013. годину.

Највећи пријављени приходи, према тренутном пресеку стања, крећу се у распону од 100 до 260 милиона динара. Подносиоци пријава са највећим приходима углавном су из Београда и из већих градова у

Србији. Број пореских обвезника који су подносили пореске пријаве није мали.

Међутим, казне за пореске обвезнике који не поднесу пореску пријаву на време нису адекватне, тако да имамо ситуацију да многи бирају да плате казну, пре него да плате висок износ пореза. Казне су недовољно високе и делују дестимулативно на пореске обвезнике када је у питању плаћање пореза. Рок за подношење пореске пријаве за годишњи порез на доходак грађана по основу дохотка оствареног у 2015. години је 16. мај 2016. године.

3. ЗАКЉУЧАК

За порез на доходак физичких лица, не може се рећи да постоји неко универзално, најбоље решење, већ се оцена перформанси овог пореза врши на основу дефинисаних циљева опорезивања, важећих теоријских ставова и друштвених преференција. У савременој економској теорији постоји сагласност да би овај порески облик требало да буде хоризонтално правичан и да обезбеђује умерено пореско оптерећење и ниске трошкове примене.

Са друге стране, требало би да буде и вертикално правичан, мада око овог циља не постоји сагласност, јер он произилази из личних вредносних судова. Сви ови захтеви произилазе из чињенице да порез на доходак физичких лица утиче на економску ефикасност и привредни раст више него већина других пореза.

Систем пореза на доходак који постоји у Србији не обезбеђује одговарајући ниво ни хоризонталне ни вертикалне правичности, сложен је и пристрасан, а уз то имплицира и високе трошкове примене. Управо због тога, његова реформа је неопходна, а као три могућа сценарија реформе овог пореза издвојили су се - флат, дуални и синтетички порез на доходак.

На основу резултата добијених анализа и искуствима земаља Европе и Северне Америке, указано је да би увођење синтетичког пореза на доходак у Србији имао веће редистрибутивне ефекте и боље ефекте на хоризонталну правичност.

Међутим, ово је модел код кога су, због различитог спектра пореских олакшица, трошкови администрација и примене релативно високи, а такође он има и већи негативни утицај на економску ефикасност.

С друге стране, уколико би се применио флат порез на доходак, трошкови администрирања и евазиони ризици би били знатно мањи, али би и позитивни ефекти на правичност, неједнакост и дугорочни привредни раст такође били мањи. Између ова два решења, синтетичког и флат пореза, издвојило се још једно, средње решење – увођење дуалног пореза на доходак.

Дуални порез обезбеђује умерен ниво вертикалне правичности и ствара умерене дисторзије на тржишту рада и тржишту капитала. Такође, код овог модела, трошкови администрирања су доста нижи него код синтетичког пореза, мада и даље виши него што је то случај код флат модела опорезивања.

Ефекти алтернативних модела опорезивања дохотка у великој мери зависе од специфичних економских и социјалних карактеристика сваке земље. У Србији приходи од пореза на доходак грађана су у опадању и скоро су преполовљени у последњих пет година. Ово је последица све мањег броја запослених и ниских доходака. Без реформе система пореза на доходак у нашој земљи, смањења броја незапослених и повећања дохотка не можемо да очекујемо повећање пореских прихода по овом основу.

РЕФЕРЕНЦЕ

1. Анђелковић, М., 2009. *Јавне финансије и финансијско право*. Ниш: Правни факултет.
2. Ђорђевић, М., 2008. *Контроверзе опорезивања дохотка физичких лица*. Докторска дисертација. Економски факултет Универзитета у Нишу.
3. Ђуровић–Тодоровић, Ј., Ђорђевић М., 2010. *Јавне финансије*. Ниш: Економски факултет.
4. Јовановић, М., Ђуровић–Тодоровић, Ј., 2003. *Финансијска теорија и политика*. Ниш: Економски факултет.
5. Јерemiћ Н., 2011, Место и улоге пореза на доходак грађана у структури савремених пореских система. *Економски погледи*. 1/2011, стр. 35-60.
6. Радичић, М., Раичевић, Б., 2008. *Јавне финансије – теорија и пракса*. Суботица: Економски факултет.
7. Ранђеловић, С., 2012. *Анализа алтернативних модела пореза на доходак физичких лица – ефекти примене у Србији*. Докторска дисертација. Економски факултет Универзитета у Београду.
8. Holcombe, R., 2006. *Public Sector Economics*. New Jersey: Pearson.
9. Закон о порезу на доходак грађана, (24/2001, 80/2002, 80/2002 - др. закон, 135/2004, 62/2006, 65/2006, 31/2009, 44/2009, 18/2010,

- 50/2011, 91/2011, 7/2012, 93/2012, 114/2012, 8/2013, 47/2013, 48/2013, 108/2013, 6/2014, 57/2014, 68/2014, 5/2015, 112/2015 и 5/2016.). Београд: Службени гласник РС.
10. ОЕСД, 2016. *Revenue Statistics - Comparative tables*, [online] Доступно на: <<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=REV>> [Приступ 9.03.2016.].
 11. Eurostat, 2016. *Tax revenue statistics*, [online] Доступно на: <http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Taxrevenue_statistics> [Приступ 10.03.2016.].
 12. World Taxes, 2016. *Tax Rates Around the World 2016*. [online] Доступно на: <<http://www.worldwide-tax.com/#partthree>> [Приступ 14.03.2016.].
 13. КПМГ пореске вести, 2016. *Годишњи порез на доходак остварен у 2015. години*. [online] Доступно на: <<https://www.kpmg.com/RS/2016/Documents/Godisnji-Porez-Na-Dohodak-Gradjana-Feb.pdf>> [Приступ 20.03.2016.].

Рад је примљен: 14.04.2016.

Рад је враћен на корекцију: 11.05.2016.

Прихваћен за објављивање: 22.05.2016.

Received: 14 April 2016

Corrections suggested: 11. May 2016

Accepted: 22 May 2016

